

16014

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

SMÅLAND

Tävelsås

19/1 1943

Hult, Anna, 1943

Svar på ULMA:s frågelista M 25 Jaktens och
fiskets betydelse för hushållningen

13 bl.4:o

16014

Svar på frågelista M 25

järstens och järnets betydelse i
folkbrukshållningen.

Och i frågelistan anförda exemp-
len visa ju så gott som utslutande
från Kärrens och ha inte jämn
förhållning så stor omfattning i
vår bygd. Men visst betydde järsten
och järnet något i brukshållningen
i all symmetri under nödtiden. då
det tycks ha varit mycket god till-
gång i symmetri på järn.

"atanhonsasekstrauta,
svaura uquat urkata vad
de sa men fek sa de va
de husau som fek leva

ULMA 16014. Anna Hult. 1943
SMÅL. TÄVELSÅS
Frgl. M 25

sa g^ot som bara på
 fest i veckans. Adertonhundra-
 sextioåtta, det värre året vi kallar,
 var det så mycket fört, så det
 var de husvärd som fick leva
 så g^ot som bara på fest i
 veckans. Men denna kost blev
 enformig och bröd blandat med
 sylt var en lättsakerhet.

När oss, berättar den gamle, ha-
 de vi ju den g^oda ålen från yu-
 dem ålkrutt. Å om månarna
 s^ate de på en stora pot-
 ta på spisen å k^okte
 sm^ant å sen å^ute de
 de te d^avan. De ställde på
 en stor panna på spisen och
 k^okte sm^ant och sedan åt de

det till dagvård. Men det hände
att det var någon som inte tål-
te denna fetta mat utan fick
kräkta, och sedan brötsade denne
inte kunna äta ut mera.

Den stora ålen fläckades, fläcktes
upp i ryggen och rättades ner i
"älträg", sågsmannen har ännu
en sådant kvar. När ålen var
genomsattad hängdes den, så häng
den var upp på stänger i taket
i stugrummet, där den fick
"tjätaka", tingsamt torka.

sen ska du den i bita &
stekt den på plattan
& nu den var brynade på
baga. så så spade du ma
vatten, bara lite, & de

kan rjan tra va da va got
 de skar den rattade och Terkade
 ålen i bitar och stekte den på
 stekjärnet, och när den var brynt
 på båda sidor, så spädde de
 med vatten, bara lite, och det kan
 ingen tra vad det var gott.

Flera slags pirk Terkades och
 rattades, t. o. m. mörst, som un-
 nars inte är använd för att va-
 ra något med. Den rattades hel
 och Terkades ut på väggar och
 stenhällar. Under nödåret 1868
 fick de också så mycket till
 så bönderna här ködde med
 tin Hartshamm efter lass på
 lass. Sen kokte man hela fat
 med strömming, men det var

intē råkerit de hade en brödleit
 tin. På vintern stoga de "isgüddlar",
 som var god och bra pite

i Allatorp, här i södra Tåvelsäs,
 hade de som sagt sitt ålpite.

Slitta har sedan gamla tiden varit
 en god inkomsthälla för "itt
 halvt hundra södra Allatorp.

Enligt gammal hävd är pitevät-
 ten ursprungt på den, på östra sidan
 om ön, och Kalarvd i Klakarvik
 på västra sidan har ingen pite-
 vätt. Slitta har blivit orsak till
 många kister tin och med mord-
 försök för länge sedan.

Färr innan gåtarna bring Ö-
 derslösryön blev tömda var där
 så mycket ål så det blev Alla-

Torpgårdarnas bästa inkomstkälla.

På en enda natt fick fjärdings-
bonden så mycket ut att han
köpte sitt första trästreck för
för de älpingarna. Alltså
är var ansedd som mycket fin
och lundshövdingens brukade köpa
av den, liksom lureseder den
stadijt till stadskollet.

Älskinnen var också nyttiga till
mångahanda. Ingenting annat
dugde till "släje kasta" slaghällor,
det band som på Träskelagen för-
mar handspats och dräms, d. v. s.
den det av slagen var med närm
bankas ut. Detta band, som ide-
ligen vid träskningen näst måste
vara av bästa material = älskin

2

Till flätband i häret användes äls-
skinn, häret växte då så lera.

Remmar av älskinn bands om
benen nedanför knäet, det skulle
motverka krampe. Och så till sist,
blev det något älskinn över så
skars man det i småbitar till
känsmat. Till klarskinn i kappat
användes torkade brackenbjäre.

Satt säll, s. k. storsill, användes
regelbundet i huskället. Dessa hus-
käll brukade stå sig tillrammans
och byta in tunna säll, somliga
kåpte kullarna, karutarna eller
jårding järva. I mycket svår tid
kunde sillsten utgöra komnets
enda rorel. Men i normala tiden
användes den. Min far mor berätt-

Tade om du de i hennes barndom,
 hon var född 1808, tidigt på morg-
 narna skulle ut på fjällen och
 pista ut de bara brändbröd dep-
 put i siltatke eller rent och så tog
 de en blänk brännvin till och
 till. Utan ansees rent av syndigt
 att sata mat så pass att man
 kunde strömmingen. Man skulle
 bita "tvärrör". I tiden då det
 var gott om bröd under ström-
 mingen, eller som den här kat-
 las småsillan på brödskivan
 när man åt. "katasom", kato-
 annan småsill ansees då skata
 räcka på perron och måttid.
 En skämthistoria berättas om
 en snål bonde, som band ett

snöre i sin storsillbucard och häng-
de upp detta i Tuktet lagom högt
så att falket kunde slicka på det.
Slut var middagssovel det.

De firskinkrämm ät man förstär
helst sommen, men många ät
även nyätker. Så fanns det ju yr-
kerfirskare, som helt levde av sin
inkomst som råddena.

Härligt av allt
var ju också betydelsefullt för fal-
ket, men firsket betydde nog mer
för vår befolkning. Slut var färre
personer som stäppade sig vitt
än som firskade, men skogstorpens
invånare kunde dock på god till-
återning i den knappa kosten av
den fängst de togo med snasen,

gillen och bässa. Det var förtvådesens
 hare, tjäder, arre och rapphöns, som
 fångades eller sköts för kättels skulle
 bättre fågel såldes till herrgårdar
 eller förslades till Wäxjö där den
 antida gick ut. Vad luttäppan jakt-
 och fiskeätt tog man det inte så
 noga, det som fritt "vuxit" i sjöar
 och stogar borde också fritt få
 fångas av vem som det bäst
 kunde. Vissa tider av vintern ägnade
 de gamla yrkesjägarna sig mest
 åt pårsjiersjakt, förtvådesens
 såv man också mård, utlu, skarre
 och någon gång en hermelin.
 "Seframse" Liggidsmännen i
 Wäxjö är ju en av landets
 största skimmernätsnader, och i

arminnes tiden har Värrends män
 där försätt väldiga marsor sina
 pålskinn. Men i denna tid fort-
 far detta, och "marsnadräften",
 d. v. s. dagen före den egentliga fri-
 marknaden äger skinnmarkna-
 den rum. Hå gås dit liksom till en
 stadskatulle, där den håller, skinn-
 uppköparna bo ja där, och där kan
 man få se jägarna komma med
 sådana buntar av skinn bestående
 över armar och armar att de själ-
 va inte syns. Och hur skall det
 inte ha varit förr!

En gammal jägare, jaken Park,
 som varit hunddötts västskinn
 i sin dag, berättade att som kro-
 nor var bra betatt, ja rikligt

överpris fjärr. När han blev sig gynn-
mat uti han intet gjöto ostade
"gå med bässen"; och således intet
kände fjätta någon säv, måste
han i alla fall äta sin tinn stann
vid Lippidsmässan och höra
iftu "vad sävskinnen bestude."

När han tinn slut intet kände ens
det skaffade han sig uti tinn för-
tilligt bud tinn märtsnaden si
han fick sin nypitsentet stillade.

Förutom tinn assala användes
skinnen också tinn eget bekov tinn
märser, pätsar och fjätter.

Skghuden brukades ju tinn bläden,
de gamla gubbarnas korta utg-
hudsbyxor kände ju vara si
starka, uti de hälla si tunga

som gubben själv. De vara ofta
utsträckt i prickade mönster, och
de hade trången en gång varit
delar av högtidsdräkten.

Hägelpengar, tobakspengar m.
m. tillverkades också av älghud.
Älghudsvantar vara ena och ut-
slitliga och byxbåtar på baksen
och över knäna det var den det.
om de vara av älghud nämligen